

MOJA DCÉRA MÁ VÄČŠIU CENU

Matka a jej rodina sú Rómovia. Cigáni. Nijaké krádeže detí ani tamburíny, len húževnaté duše a tmavá pokožka. Vďaka hnedým očiám a jazvám vyzerám z väčšej časti ako oni. Len nie som tmavá. Namiesto tmavej bronzovej a zlatej okrovej má moja pokožka farbu slnečnicového oleja, no pre nedostatčnú výživu v detstve a dlhoročnú nízku hladinu železa má teraz rovnaký odtieň ako fejkoví Simpsonovci.

Narodila som sa v deväťdesiatych rokoch trinásťročnému dievčaťu menom Lenka Zlatkovová. Keby sme boli postavami z televízneho seriálu, vyrastali by sme ako sestry, hlboko by sme si rozumeli a mali by sme spoločné záľuby. Mama by posediačky zvierala v rukách hrnček s čajom a so záujmom by sledovala, ako si maľujem nechty a sťažujem sa na kamarátky. Možno by sme spolu chodili aj na diskotéky.

V skutočnosti nie je nijaká slasť mať skoro len o desať rokov staršiu mamu. Mama bola v tom lepšom zmysle priateľský nepriateľ, v tom horšom dôvod, prečo som spávala s vreckovým nožíkom pod provizórnym vankúšom.

Lenka Zlatkovová bola nádherná. Typický príklad vzdoru. Namiesto toho, aby v tých najbezútešnejších životných podmienkach vyzerala strhane a spustnuto, prekypovala ži-

votnou energiou. Bola to výbušná svojská Cigánka a taká papulnatá, že napriek svojim stošesťdesiatim trom centimetrom sa nedala prehliadnuť. Jej husté lesklé vlasy sa správali rovnako rebelsky ako ona. Radšej jej padali po bokoch tváre namiesto toho, aby poslušne držali vo vrkočoch, do ktorých si ich zapletala. Plné pery mala rozjasnené výrazným červeným rúžom a krémovo hnedé oči zvýraznené čiernou linkou, nanesenou ukradnutou ceruzkou. V kombinácii s divokou hrivou vlniacich sa vlasov vyzerala mama oslnivo. Veľmi rada som ju sledovala pri oddychovaní. Sedávala s privretými očami, bezmyšlienkovito hojdala nohou vystrčenou z okna a útržky slnečných lúčov, ktoré sa k nám predrali, sa veselo odrážali od troch zlatých krúžkov, ktoré zdobili jej dlhý a široký nos. V takých chvíľach som až bolestivo túžila byť ako ona. Byť taká nenútene nádherná. Fascinovali ma dokonca aj strie na jej bruchu, nohách, pleciach a rukách. Vôbec sa za ne nehanbila, takže keď som si o niekoľko rokov objavila na tele rovnaké bledé čiarky ťahajúce sa ako vinič, takmer som bola na ne pyšná. Akoby sme boli obidve súčasťou toho istého stromu, ktorý nás označkoval svojimi dlhými, poprepletanými konármi.

Byť v jej prítomnosti bolo absolútnym protipólom k jej kráse. Len čo otvorila ústa a začala z nich vypúšťať štiplavé poznámky a jedovaté urážky, ktorými bola preslávená, všetka vľúdnosť jej mäkkého žiarivého úsmevu bola šmahom ruky preč. Keď sa chystala na niekoho slovne zaútočiť, vyzerala vždy rovnako: zdvihla ľavé obočie nad mierne zúženými očami a znútra si hrýzla do spodnej pery, pričom sa uškŕňala tak, že jej bolo vidieť zlatý zub. Pripomínala stočenú vretenicu, ktorá sa pripravuje na útok. Keď sa takto tvárila, znamenalo to, že si na niekoho brúsi zuby a plánuje ho rozplakať.

Pred jej ostrým jazykom som nikdy neušla ani ja – skôr naopak, práve na mne si skúšala repertoár. To, ako som na urážku reagovala, rozhodovalo o tom, ako často ju použije pri iných. Raz som celé hodiny preplakala, lebo mi povedala, že mám tvár ako ropucha, a potom som na druhý deň našla sesternicu Svetu plakať pri nohách tety Letti, lebo aj jej moja mama povedala to isté. Ako citlivá duša som sa rozplakala tiež, lebo som mala pocit, že je to aj moja vina.

Lenka svoje hysterické výbuchy a slovné útoky zdedila od svojej mamy. Ako dieťa som videla starú mamu a mamu, ako po sebe zúrivo štekajú len centimetre od seba a o pár minút sa zdudene rozprávali, akoby sa nič nestalo.

So všetkými mojimi tetami sa zaobchádzalo tvrdo, no mama bola na tom najhoršie. Kým jej sestry sa zapojili do „rodinného podnikania“ v strednom až neskoršom únedžerskom veku, mama pracovala od svojich jedenástich rokov, lebo starú mamu rozčuľovalo, koľko toho zjedla.

Mama mala svoju kariéru veľmi rada. Lenka Zlatkovová bola, a žiaľ stále je, obchodníčkou s medzinárodnou pôsobnosťou. India, Maďarsko, Rumunsko, riskantný mesiac na Ukrajine a potom opäť doma. Mama prešla mnoho exotických miest, kde za peniaze ponúkala svoje telo.

Je totiž prostitútkou. Nie s dokonalým účesom a so žiarivým úsmevom na štýl Julie Roberts z Pretty Woman, ale s nožíkom v podšívke podprsenky, jazvami od potratov a kovovým boxerom ukrytým vo vrkočoch. Je väčšia šanca, že nejakého muža zloží úderom a okradne ho, ako že sa doňho zalúbi, a to všetko s typickým úšklabkom na svojej peknej tvári. Práve takýmto spôsobom si zaobstarala aj tie boxery.

V jedenástich začala mama so starou mamou obiehať ulice v meste aj susedné mestá a ponúkať svoje telo na predaj.

Mala veľký úspech u bielych, ktorí prečesávali ulice a hľadali nejakú „cigánsku lásku“.

S radosťou spomínala, koľko mužov ju chcelo a ako nevedeli vydržať ani kým zájdu do nejakej izby, a nerozpakovali sa pretiahnuť ju za budovou, v aute alebo v špinavej uličke plnej odpadkov. Mama to brala ako veľký kompliment – že títo čisto oblečení muži riskovali, že sa zamažú, len aby sa jej zmocnili.

Každé normálne jedenásťročné dievča by prepadlo zúfalstvu, ale nie mama. O začiatkoch svojej veľkolepej kariéry nerozprávala často, ale keď áno, hovorila o nich skoro až namyslene. To, že za ňu muži platili, jej dávalo pocit, že niečo znamená. To bol dôvod, prečo sa tak okato vlnila pri chôdzi – niečo medzi reklamou na šampón a tanečným vystúpením – poskakujúce vlasy a kníšuče sa boky.

Nebolo by spravodlivé tvrdiť, že za výbušnosť nášho vzťahu mohla jej práca. Moje sesternice mali so svojimi matkami napriek tejto práci nádherný vzťah. Tou trpkou výbušnou zmesou bolo to, že som žila vo vlastnom svete, kam som unikala z reality, a mamin hnev voči mne.

Ako som rástla, slovné útoky boli čoraz prudšie. Mama mi neraz hovorila hrozné veci. Vždy som tak trochu vedela, že to nemyslí úplne vážne – kruté vyhrážky a urážky a divoké rozhadzovanie rukami boli len spôsobom jej prejavu. Typické teatrálné správanie cigánskej matky.

„Raz ti vyrežem ten tvoj jazyk!“

„Mala som ťa zo seba vytrhnúť, keď si sa začala na mne krmiť. Ty pijavica!“

„Jediné, čo na tebe za niečo stojí, je tá tvoja úzka dierka!“

Napokon ma jej divoké výpady prestali šokovať a prestala som sa pre ne trápiť. Podmienky, v ktorých sme žili, nás proti

takýmto útokom dokonale zaštepili. Každý deň sme boli terčom tých najhorších rasových poznámok, aké si človek vie predstaviť, takže po istom čase sme sa naučili nelapať po dychu a necúvať pred ich prudkosťou, ale len prevrátiť oči a pozvzdychnúť si nad nedostatkom nápaditosti.

Náš vzťah bol takýto: mama povedala nejakú zlomyseľnú kravinu, ja som sa buď rozplakala, alebo som jej na to niečo uštipačne odpapulovala a na všetko sme o niekoľko hodín zabudli.

Na bitku mi však trvalo zabudnúť dlhšie než len niekoľko hodín.

To, ako ráno vstala a tancovala na dvore popri olejovaní vlasov a ako ma bila topánkou, keď som sa po nej opičila, robilo mamu záhadnou. Musím sa priznať, že niekedy ma bila oprávnene. Hoci som bola prispatá, nebola som plaché dieťa a určite som nebola poslušná. Polovicu dňa som prefantazirovala a vymýšľala si rôzne príbehy a v druhej polovici ma sesternice zaťahovali do bitiek alebo krádeží.

Kradla som však len jedlo. Rada by som napísala, že som vždy ukradla len toľko, aby som zasýtila svoje vyhladované podvyživené telo, no pravda je taká, že namiesto chleba a vody sme kradli nadýchané krehké rožky a ľadovo vychladené kofoly.

Bila som sa preto, lebo som po otcovi zdedila bojovnosť a po mame podrezaný jazyk – dosť blbá kombinácia. Veľmi sa mi páčilo naháňať malé biele decká, ktoré mali dosť odvahy, aby nakúkali spoza rohu a kričali po nás „Potkani!“, „Už si po vás idú nacisti!“ či „Dobry Cigán je mŕtvy Cigán!“. Doteraz sa smejem, keď si spomeniem na ich pohľad, keď spoza rohu vybehol krdeľ špinavých, tmavých cigánčat s provizórnymi gumipuškami a vreckami plnými skál, a zaútočil na ich nohy biele ako mlieko.

Takže istotne boli chvíle, keď som sa vedela vpratať do kože len vďaka maminým žabkám. No boli aj momenty, keď mama so svojou obuvou dosť prehnala. Mlátila ma rovnako, bez ohľadu na to, či to bol trest za to, že som niečo potiahla a kľbčila sa alebo len zbehla príliš rýchlo po schodoch, či príliš hlasno sa zasmiala. Raz som nechtiac prevrhla malý kastról s olejom, ktorý si sediac na zemi masírovala do vlasov a pospevovala si pri tom pesničku, ktorú začula v ten deň na trhu. Prudko otvorila oči ako posadnutá a len čo ma zbadala, rozzúrila sa do nepříčetnosti. Vstala zo zeme s oboma rukami stále vo vlasoch a začala ma naháňať. Chytila ma za jeden z vrkočov a vyzauškovala ma tak silno, že mi ešte niekoľko hodín po tom brnela tvár. S krikom mi vyčítala, že „nohy nemám po nej, ale že som zdedila otcove plutvy“.

Ako vždy po takýchto hlúpych roztržkách som sa utiahla na tiché miesto, kde som si ľahla na zem a celú hádku prerozprávala oblakom, ktoré sa chlácholivo prehánali nado mnou. Veľmi živo som opisovala podrobnosti a prudko som gestikulovala. No závery hádok som menila. Namiesto toho, aby som to zakončila slovami „a preto mi teraz tečie krv, lebo som dostala výprask“, som oblakom povedala „a potom ste ma zdvihli k sebe a spoločne sme leteli tak rýchlo, až mi celá bitka vyfučala z hlavy“. Toto upravené vyžalovanie sa malo na mňa liečivé účinky. Dodávalo mi upokojujúci pocit objatia, po ktorom som túžila, kedykoľvek mi mama pripomenula, aká som nechcená.

Nikdy som sa mame nepostavila na odpor, ani ju neudrela. Ani vtedy, keď ma ťahala hore schodmi za vlasy, ani keď ma šľahala po nohách kúskami naštiepaného dreva na oheň alebo mi zarývala svoje prsteňmi prezdobené prsty do líc. Nikdy som sa nebránila. Predpokladala som, že keď ju nechám

tak, rýchlejšie to prejde. Niekedy šla zo mňa vymlátiť dušu, potom ma zrazu z ničoho nič pobožkala na čelo a hmkajúc odišla z izby. Keď jej hnev opadol, často som za ňou prišla, aby som jej vytkla jej správanie, no k modrinám a fyzickej bolesti sa vtedy pridala aj tá citová.

„Čo ak ma raz zabiješ, mama?“

„Môžem si s tebou robiť, čo chcem. Ale šváby majú tuhé korienok.“

„Pch, potom je to jasné! Keď ma biješ, nekontroluješ sa. Som tvoje dieťa!“

„Si ešte panna, či nie? Tak potom som lepšia matka, ako bola moja.“

Zvyčajne som to vzdala, ale keď som bola dosť ďaleko, aby ma nepočula, ďalej som sa s ňou hádala. Niekedy som sa k nej vracala celé hodiny po bitke, potom, čo som si v hlave niekoľkokrát prehrala všetky argumenty.

Aby som sa vyhla slovnému skalpovaniu a tráveniu zvyšku dňa opakovaným premietaním si hádky v hlave, naučila som sa jednoducho držať jazyk za zubami.

Na svoje dvanáste narodeniny spomienka na predchádzajúce hádky musela podľa všetkého už vyblednúť, lebo som sa rozhodla, že jej vyhodím na oči, ako večne na mojich oslavách narodenín chýba. Píšem oslavách, no bolo to len stretnutie príbuzných okrem mamy, natlačených v malej miestnosti, kde oni tancovali a popíjali, kým ja som zatiaľ žula kúsok klobásky veľký ako stará päťkorunáčka namiesto bežného kúska vo veľkosti voľakedajšieho dvadsaťhaliernika, a znášala štipanie do líc od všetkých tiet. Potom čo lacný alkohol stúpol mojim tetám do hlavy, vyhnali deti von a začali si rozprávať oplzlé príbehy, pisklavo sa smiať a pripito po sebe hulákať.

Keď som vošla do izby, mama si práve uväzovala na hlavu šatku – nosila ju, aby dráždila starkú, ktorú pohoršovalo, keď ju nosila, hoci bola slobodná – a páčila pritom niečo mäťové, čo vôbec nepomáhala upokojiť môj stiahnutý žalúdok. Nabrala som odvalu a zhlboka sa nadýchla.

„Takže... PrečoSiKaždéMojeNarodeninyNiekdePreč? Je-ToLenRazZaRok, aleTyTamNikdyNepriđeš...“ vyhrkla som.

Spravila som pauzu, aby som sa nadýchla a pokračovala, zatiaľ čo ona si ďalej uväzovala šatku, akoby som tam ani nebola.

„NemášMaRada...“ Mama ma prerušila zdvihnutou rukou a povzdychom.

„Čo si už načisto pribrzdená? Nemel tak, keď si vonku. Ludia si už myslia, že som chľastala, keď som ťa nosila. Retard.“ Táto scéna bola oveľa dojímavejšia, keď som si ju pred hodinou prehrávala v mysli, no zrazu som mala pocit, že by som sa jej mala ospravedlniť za to, že ju otravujem. Prečo majú takéto situácie vždy lepší priebeh v hlave? To som naozaj čakala, že sa v mame niečo zlomí a začne mi vyznávať svoju nehnúcu lásku?

Mama si prekrížila ruky cez prsia, otočila sa ku mne a pozrela sa na mňa prižmúrenými očami. „Eliška, dnes ma nerozčuľuj.“

„Dobre, mám prísť zajtra?“ vyhrkla som.

„Vždy si myslíš, že máš viac pocitov ako my ostatní. Moja mama je už jednou nohou v hrobe a doteraz som od nej nepočula, že ma má rada bez toho, aby som jej najprv nedala zväzok peňazí. Buď vďačná, že aspoň čakám na tvoje prvé krámy, kým ťa vyženiem pracovať. Stále ma len jeduješ. Platím ti jedlo a nechávam ťa pobehovať a robiť si, čo len chceš. Keď som bola v tvojom veku, mala som na starosti polovicu mu-

žov z tejto pridrbanej diery. Chod' za otcom, či sa k tebe bude správať lepšie.“ Premerala si ma od hlavy po päty a posmešne dodala: „Ale jasné, že bude! Bude sa tváriť, že si jeho chyžná alebo dievča, čo trtká, namiesto toho, aby sa pred kamarátmi priznal, že zmiešal svoju čistú bielu krv so špinavou cigánskou. Je lepšie s nami šukať, ako sa o nás starať. Ničomný darebák. Keby som niekedy šla na tvoju oslavu narodenín, musela by som si zakryť tvár a nariekať, ako si ma zničila. Žiaden cigán z okolia nebude živiť polovičnú gadžovku. Zruinovala si ma.“

Doparoma. Hoci som nemala šajn, ako sa vtedy muži správali, bola som si istá, že nijaký muž by sa neoženil s nehanebnou prostitútkou bez ohľadu na to, či ma mala alebo nie. No podľa Lenky Zlatkovovej som bola ja ten dôvod, prečo nebola šťastne vydatá za boháča a nežila v nádherom dome s veľkou záhradou. Neviem, aká hviezda by z nej podľa nej bola, keby som sa jej nenarodila, no očividne žila v neoblomnom presvedčení, že som jej prekazila všetky životné plány. Chápala by som jej výčitky, keby ma vychovávala, ako sa na matku patrí, no vychovávali ma všetci, len nie ona. Vychovávala som sa sama. Vychovávali ma sesternice. Doriti, ešte aj potkany z našej ulice ma vychovávali viac než Lenka.

V jednej veci však mala pravdu. Starká veľmi zriedka dávala najavo nejaké city, takže asi som mala šťastie, že napriek mnohým úskaliam bol môj vzťah s mamou hlbší než znudené „mám ťa rada“ po prijatí rolky peňazí zarobených celodenným rozťahovaním nôh.

Aj s tým otcom mala pravdu. Keby som za ním prišla s tým, že budem uňho bývať, buď by zomrel od smiechu, alebo by ma zhodil z Rakotzbrücke (*nazývaný aj Diablov most, nachádzajúci sa neďaleko dediny Kromlau v Nemecku, pozn. red.*) a šiel by si po svojom.

Eliska Tanzer
VYRÁSTLA SOM V GETE

Prvé slovenské vydanie
Vydalo vydavateľstvo Lindeni v roku 2021
v spoločnosti Albatros Media Slovakia, s. r. o.,
so sídlom Mickiewiczova 9, Bratislava, Slovenská republika.
Číslo publikácie 2 363
Zodpovedná redaktorka Ivana Černáková
Technická redaktorka Jana Urbanová

Z anglického originálu *Eliska Tanzer: The Girl from Nowhere*,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Mirror Books v Londýne, 2020,
preložil František Kópka.
Sadzba Alias Press, s. r. o., Bratislava
Tlač TBB, a. s., Banská Bystrica

Cena uvedená výrobcom predstavuje nezáväznú
odporúčajú spotrebiteľskú cenu.

Objednávky kníh:
www.albatrosmedia.sk
eshop@albatrosmedia.sk
tel.: 02/4445 2046

ALBATROS MEDIA